

להסתכל על התמורה? הבכיר באוצר בהחלט לא מחובר לשיח הישראלי הפומבי, שבו המחיר הוא המלך.

סטימצקי כמשל

"המחיר היה המלך היחיד", כתב אמיר זיו ב"כלכליסט" בניתוח הסיבות להסתבכותה של רשת הנויות הספרים סטימצקי. זיו לא הגביל את הניתוח שלו רק לצד הפיננסי. הוא הראה כיצד מלחמת המחירים בין רשת סטימצקי לרשת צומת ספרים הביאה לירידה כללית באיכות הספרים המוצעים למכירה ברשתות אלו: "סטימצקי נגררה למלחמת מחירים איומה מול צומת ספרים. ממש כמו בסופרמרקטים, גם בעולם הכתיבה העברית פרח מותג פרטי שאיכותו נמוכה בתמורה למחירו הנמוך".

בכך מאוה, אם כל האסטרטגיה של רשת שיווק מכוונת להצגת המחיר הנמוך ביותר, נפגעים האיכות, השירות והרביגוניות. צרכן התרבות והספרות לא יוצא מרווח מהמחיר הנמוך, הוא יוצא מופסד.

הבה נבחן באותם קריטריונים את המדיניות העסקית של רשתות מסחר אחרות, לא רק מוכיחות הספרים. גם אצלן התפתח בשנים האחרונות השיגעון למחיר ולמחיר בלבד. לא חשוב מה זה שווה, חשוב רק כמה זה עולה. התחרות על המחיר דחקה החוצה את המאפיינים האחרים של תרבות הקנייה, כמו איכות המוצר, ניקיון וסדר בחנויות, מגוון הסחורות המוצעות, השכר לזבנים ולקופאים, נוחות גישה ועוד.

"יוקר המחיר" השתלט על ענפי המסחר והשירותים תים והחליף כל התייחסות אחרת לרווחת הצרכן. אך בשעה שבמכירת ספרים עלתה השאלה החברתית איך להבטיח תגמול הוגן ליוצר הספר ולכן הוחלט – בחקיקה! – להקפיא את התחרות ולהגן על מחיר גבוה של ספרים, בענפים אחרים הס מלהזכיר את שכר העובדים. חל במקומותינו איסור מוחלט לדבר על תגמול הוגן לחקלאים כמניע אפשרי לשמירה על מחירים גבוהים יותר לתוצרת חקלאית מקומית. איסור מוחלט עוד יותר חל על ניסיון לקשור בין שכרן ותנאי עבודתן של הקופאיות במרכולים לבין המחירים באותם המרכולים, אף שברור כי העלאת שכרן ושיפור תנאי עבודתן ישתקפו בעליית מחירי המוצרים. מובן מאליו שאין להזכיר ולו ברמז את שכרם של עובדי תעשיית המזון כשהמשלה מחייב לייטא לבטל מכסים על מזון מיובא, בשם העיקרון הקרוש של "יוקר המחיר".

אבל, תישאל כאן השאלה, למה שהעובדים יסבלו מירידת מחירי המוצרים והשירותים שהם מייצרים ומספקים? שהמעסיקים יוותרו על רווחיהם. אכן, דרישה מוסרית מוצדקת. אך יש לפחות שתי בעיות עם הגשמתה: רוב המעסיקים לא רוצים לוותר על הרווחים, ולא מעט מהם גם לא יכולים. שלא כמו בענף הסלולרי לפני שש-שבע שנים, אז חברות זרות גרפו מיליארדים על חשבון המשתמשים הישראליים, הרווחיות העכשווית בתעשיות הבסיסיות בארץ רחוקה מאוד מלהיות גבוהה, והרווחיות של רשתות השיווק מוערית. אחדות מהן מתקרבות במהירות למצבה של סטימצקי – בגלל אותה הסיבה: מלחמת מחירים מטורפת, עם או בלי מותג עצמי.

התחרות ההרסנית

בישראל 2014 המחיר הפך לחזות הכל. הדוברים בשם הציבור הרחב מגלגלים את צמד המילים "יוקר המחיר" מבוקר עד ערב, ללא הפסק, ללא לאות, בהקשרים נכונים ומופרכים. הותקפנו על ידי חיידק המשתק את כל הערכים שלנו מלבד אהו, ערך המי חיה. זול יותר משמעותו מוסרי יותר, נכון יותר, טוב יותר. ככה לא רק במסחר בספרים, ככה גם בשירותי בריאות וככה אפילו בשידור ציבורי ("נבטל את האגרה!"). הפכנו – כלומר מתאמצים להפוך אותנו – לאומה סופר-פרימיטיבית ששום דבר לא מעניין אותה בחיים מלבד "יוקר המחיר". זאת כאשר התוצר לנפש בישראל עובר בחודשים אלו ממש את גבול 40 אלף דולר לשנה והעוני לא קטן.

במבחן התמורה

משרד האוצר שלח אליי תרשים עם השוואת מחיר יוגורט פירות בארץ למחירו הממוצע ב-13 מדינות מפותחות. המקורות להשוואה שבהם השתמש האוצר היו, בין השאר: "מגוון הנויות מק וונות בעולם". מההשוואה יוצא כי מחיר 100 גרם מעדן חלב עם פרי בישראל הוא 2.67 שקלים לעור מת מחיר ממוצע של 1.93 שקל במדינות OECD. אין כמובן שום משמעות כלכלית למונח "מחיר ממוצע של מעדן פרי ב-13 מדינות". אך אלו זוטות. העיקר שיש השוואה. העיקר שיש פעילות. כשקיבלתי את המסמך לא יכולתי שלא לתהות אם יש עוד מדינה מפותחת בעולם, מדינה עם תר צר לנפש של 40 אלף דולר ועם אינפלציה שנתית של 1.7% ועם עוני של 20% מהאוכלוסייה, שבה מתעסק המשרד האוצר – הממונה על התקציב, על הפרורמות, על המסים, על החוב הלאומי ועל המדיניות הכלכלית בכללותה – במחירו של גביע מעדן חלב עם פרי או בלי פרי ובמחירה של גבינת גאודה.

ישראל השתגעה. השתלטה עליה אובססיה, השתלט "דיבוק המחירים" ואינו מרפה ממנה. הוא מאלץ אותה, כלומר אותנו, לראות את כל בעיותינו דרך המחיר. שום דבר לא חשוב מלבד המחיר. שום דבר לא ערכי מלבד המחיר. שום דבר לא כלכלי מלבד המחיר. המשק, המדינה, המפעל הציוני, המצפון הסוציאלי, הצדק החברתי, הכול כפוף לעיקרון על מקודש אחד: עיקרון המחיר הנמוך.

צריך לשכתב את עשרת הדיברות: "ולא יהיו לך אלוהים אחרים על פני מלבד אלוהי המחיר". המסמך המרתק הנ"ל של האוצר (אני זור כר תקופות שבהן עסקו מסמכי האוצר בדברים שוליים כמו השקעות בפיתוח התשתיות) לא רק מבטא את האובססיה למחירים, הוא גם תורם לה ומחוק אותה.

לא לבדו. שרת הבריאות יעל גרמן הקימה לפני שנה ועדה לבחינת מצבה של מערכת הבריאות הציבורית בארץ והעמידה את עצמה בראש. מדי פעם מתפרסמים קטעים מדיוני הוועדה ומההמלצות המתגבשות בה. הכיוון ברור: הוועדה עסוקה עד מעבר לראש בשאלת המחיר של ביטוחי בריאות מרצון שמציעות קופות החולים והחברות הביטוח. המחיר נראה לחבריה מופרז ויש להם שפע של הצעות איך להויל את הפוליסה. הם כל כך מוטרידים משאלת מחירה של פוליסת הביטוח – ביטוח מרצון, אגב – שלא נותר להם מרחב קשב להתייחס לסוגיות אחרות. סוגיות זניחות כמו תורים ארוכים לניתוחים. כמו מחסור חמור בחירי ניתוח. כמו מתן תמריצים לרופאים לעבוד אך ורק במסגרת רפואה ציבורית. כמו הזקן והצעיר השוכבים במסדרון.

שינוי רגולטורי בביטוחי בריאות משלימים פרטיים אולי יחסוך למשפחה 10 שקלים לחודש ואולי לא, אבל הוא לא יוסיף מיטה אחת לבית חולים ממשלתי או עירוני. לא יגדיל את תקציב הפיתוח למערכת הבריאות. לא יגרום לאף חדר ניתוח לעבוד 24 שעות ביממה (כפי שעברו חדרי ניתוח בכריטיניה כאשר ממשלתה החליטה להעמיד את קיצור התורים בראש סדר העדיפויות הבריאותיות). לא יכניס עוד עשרות מכשירי שיקוף וצילום מתקדמים למרפאות. לא יאפשר לבתי חור לים יותר עצמאות ניהולית. לא יקדם את פרויקט הרשומה הרפואית הדיגיטלית, שיכול לחסוך זמן, עצבים ובסוף אפילו כסף.

סיפר לי בכיר באוצר: הסכם העבודה והשכר עם הרופאים מלפני שלוש שנים כבר חולל נסים ונפלאות. התמריצים הכספיים לרופאים העוברים לפריפריה הצליחו מעבר למשוער. עד כדי כך שמוסדות בריאות במרכז הארץ מבקשים להפסיק את המבצע. התמחויות במקצועות בלתי-מבוקשים הפכו למבוקשות ביותר, בגלל התמריץ הכספי. מתברר, אמר האיש, שכאשר המדינה מכניסה יד לכיס ומשלמת, היא יכולה להתניע תהליכים, לשנות הרגלים, לפתור מצוקות ולממש יעדי מדיניות. "המחיר של הזנת הרופאים מהמרכז לפריפריה באמת היה גבוה", סיכם הבכיר את הלקחים, "אבל הסתכל על התמורה".

דיבוק המחירים

חיידק מסוכן תוקף את ישראל: חיידק "יוקר המחיר" • שום דבר לא חשוב מלבד המחיר - לא המשק, לא המדינה, לא המפעל הציוני, לא הצדק החברתי • אבל כאשר המחיר הוא המלך, התחרות הרסנית ומסוכנת לכלכלה

